4. İLMİ PAYLAŞMAK

1 عن أبي هريْرَةَ رَضيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ''إذا مَاتَ الإنسانُ انْقطَعَ عَمَلُهُ إلاَّ مِنْ ثَلاثٍ صَدَقَةٍ جارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالحٍ يَدْعُو لَهُ.''

Ebû Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *"İnsan öldüğü zaman amel defteri kapanır. Üç amel bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye (kesintisiz sadaka), yararlanılan ilim (bilgi-hikmet) ve dua eden hayırlı evlat."*[26]

2- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ''مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكَتَمَهُ أُلْجِمَ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ''.

Ebû Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Kime bir ilim sorulur da onu gizlerse kıyamet günü ağzına ateşten bir gem vurulur."*[27]

3- عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ''خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.''

Osman (İbn Affân)'dan (r.a) rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve onu öğretendir."*[28]

ARAŞTIRALIM

İslam'ın ilk yıllarından itibaren Müslümanlar sadaka-i câriyeye büyük önem vermişlerdir. Çevrenizde sadaka-i câriye olarak neler bulunduğunu araştırınız.

Açıklama

Dünya hayatını anlamlı kılan değerlerin başında sadaka-i câriye, faydalı bilgi ve hayırlı evlat yer alır. Ayrıca bu değerler, amel defterini açık tutan ve ölüm sonrası kabir (berzah) hayatını aydınlatan muazzam bir mirastır. Hadis metninde geçen sadaka-i câriye, kesintisiz iyilik ve güzelliktir. Cami, mescit, mektep, kütüphane, ticari hedefi olmayan kitap basım ve dağıtımı, yol, köprü, çeşme, sulama kanalı, misafirhane, öğrenci yurdu, aşevi ve hastane gibi hizmet ve faaliyet alanları demektir. Konuya dair Ebû Hureyre'den (r.a) rivayet edilen diğer bir hadis şöyledir: *"Ölümünden sonra mümine, yaptığı amel ve hasenattan ulaşanlar şunlardır: Öğretip neşrettiği bir ilim, geride bıraktığı salih bir evlat, miras bıraktığı bir kitap (mushaf), bina ettiği bir mescit, yolcular için inşa ettiği bir bina, akıttığı bir su, sağlıklı iken verdiği bir sadaka. İşte bunlar ölümünden sonra ona ulaşır."*[29]

26 Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Dâvud, Vasâyâ, 14; Nesâî, Vasâyâ, 8.
27 İbn Mâce, Duâ, 3.
28 Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 21; Tirmizî, Fedâilu'l-Kur'ân, 15; Ebû Dâvud, Vitir, 14; İbn Mâce, Mukaddime, 16; Dârimî, Fedâilu'l-Kur'ân, 2; Ahmed b. Hanbel, I, 57.
29 İbn Mâce, Mukaddime, 20.

Maddi-manevi sürekli getirisi olan, devamlı sevap kazandıran, ömrü uzatan hatta sayısız ömürler yaşatan bir kurum olarak sadaka-i câriye; ilk Müslümanları ve onların yolunda olanları iyiliklere, güzelliklere, kesintisiz hayır ve hasenata özendirmiş ve dünyaya örnek olan bir medeniyetin kurulmasını sağlamıştır.

Hz. Ömer (r.a) diyor ki: Rasûlullah (s.a.v) bir gün bize sadaka vermemizi emretmişti. İmkânımın olduğu bir zamana denk düşmüştü. Ben "Şayet bir gün Ebû Bekir'i geçeceksem bugün geçebilirim!" diyerek malımın yarısını getirdim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) bana sordu:

–Aile efradına neyi bıraktın?

–Bir o kadar, dedim.

Ebû Bekir ise yanında bulunan malın hepsini getirdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) sordu:

–Ey Ebû Bekir! Aile efradına neyi bıraktın?

–Allah ve Rasûlünü onlara bıraktım, dedi.

Bunun üzerine ben:

–Artık seninle ben hiçbir zaman yarışamam ve seni geçemem, dedim .[30]

İşte, tarih boyunca vakıf medeniyetinin diri kalmasının hikmeti, bu iman heyecanı ve bilinç düzeyinde aranmalıdır.

BİLGİ KUTUSU

Vakıf: Herhangi bir malın, Allah (c.c) rızası gözetilerek bütün insanların kullanımına ve yararına sunularak bağışlanmasıdır. İslam tarihinde ilk vakfın sahabeden Ebu Talha (r.a) (ö. 34/654) tarafından yapıldığı rivayet edilir. Hz. Ömer (r.a) de Hayber topraklarındaki arazisini satılmamak, bağışlanmamak ve miras olarak geçmemek üzere fakirlere, miskinlere, yolda kalmışlara, Allah (c.c) yolunda savaşanlara vakfederek bir vakıfname düzenlemiştir.

BİLGİ KUTUSU

Unutulmamalıdır ki *"Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve onu öğretendir"* hadisinin ilk muhatapları olarak sahabe, Kur'an okumasını biliyordu. Rasûl-i Ekrem (s.a.v) ise onları düşünüp anlayarak okumaya ve onu başkalarına öğretip paylaşmaya teşvik ediyordu.

Özellikle hakkında bilgi sahibi olunan bir mesele sorulduğunda mutlaka konuşulmalıdır. İlmi gizlemek büyük bir vebaldir. Nitekim öğrendiği hadisleri başkalarına öğretmeyi meslek edinen Ebû Hureyre (r.a), çok hadis rivayet etmesinden dolayı bazı sahabeler tarafından kendisine yöneltilen tenkitlere şöyle cevap vermişti: İnsanlar, Ebû Hureyre çok hadis rivayet ediyor, deyip duruyor. Halbuki Allah'ın Kitabı'nda şu iki ayet olmasaydı tek bir hadis rivayet etmezdim: **"İndirdiğimiz açık delilleri ve Kitap'ta insanlara apaçık gösterdiğimiz hidayet yolunu gizleyenlere hem Allah hem de bütün lanet ediciler lanet eder. Ancak tevbe edip durumlarını düzeltenler ve hakikati açıkça ortaya koyanlar başkadır. Zira ben onların tevbelerini kabul ederim. Ben tevbeyi çokça kabul eden ve çokça esirgeyenim."**[31]

30 Hâkim, Müstedrek, I, 414.
31 Bakara suresi, 159-160. ayetler.

Tabiinden kıraat âlimi Ebû Abdirrahman es-Sülemî, Kûfe'de uzun süre imamet ve Kur'an muallimliği yapmış ve ders verdiği mescidi kastederek "İşte şu mekânımda beni buraya oturtan şey 'Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve onu öğretendir.' hadisi oldu." demiştir. Ebû Abdirrahman es-Sülemî, Hz. Ali'nin (r.a) öğrencisi, İmam Âsım'ın da hocası olmuştur.

Kur'an öğrenimi ve öğretimi, onu düşünüp anlamakla, hüküm ve hikmetlerini hayata geçirmekle mümkündür. Bu yüzden İmam Nevevî, "Bilesiniz ki Kur'an okumak en faziletli zikirdir. Matlup olan, onu anlayıp düşünerek okumaktır." der. Şüphesiz, Kur'an ayetlerinin yalnız lafız olarak okunması da sevap ve fazilettir. Ne var ki onunla yetinmek yani manasını anlamadan ve öğrenmeden Kur'an okumak bir nevi eksikliktir. Bu eksikliği telafi edebilmek için Türkçe meal ve tefsir kitaplarından istifade edilmelidir. Nitekim Allah Teâlâ (c.c) şöyle buyurur: **"(Ey Muhammed!) Sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır ki insanlar onun ayetlerini iyice düşünsünler ve akıl sahipleri ondan ders alsınlar."**[32] Bu ayete göre Kuran okuyan kimsenin ayetler üzerinde düşünmesi ve onu anlaması üzerine düşen bir sorumluluktur.

32 Sâd suresi, 29. ayet.
33 bk. Ahzâb suresi, 34. ayet.
34 Buhârî, İlim, 39.
35 Ebû Dâvud, Akdıye, 6; Tirmizî, Ahkâm, 5; Ahmed b. Hanbel, I, 83.